

УДК 37.091.12:373.2–051:37.035–053.4:[37:39]

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ДНЗ ДО РОБОТИ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ОПАНУВАННЯ ЕТНОПЕДАГОГІКИ

Притулик Н. В.

Стаття присвячена шляхам реалізації завдання патріотичного виховання дітей та молоді, актуального на сучасному етапі розвитку українського суспільства, в аспекті професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів. У ній розкривається значення особистості педагога у прищепленні дітям любові до рідного краю, народу та його культури. Акцент робиться на розкритті змістового потенціалу розділів і тем навчального курсу "Етнопеддагогіка" для громадянсько-патріотичного виховання студентів.

Ключові слова: патріотичне виховання, майбутні вихователі дошкільних закладів, етнопеддагогіка.

Статья посвящена путям реализации задачи патриотического воспитания детей и молодежи, актуального на современном этапе развития украинского общества, в частности в аспекте профессиональной подготовки будущих воспитателей дошкольных учреждений. В ней раскрывается значение личности педагога в воспитании в детях любви к родному краю, народу и его культуре. Акцент делается на раскрытии содержательного потенциала разделов и тем учебного курса "Этнопеддагогика" для гражданско-патриотического воспитания студентов.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, будущие воспитатели дошкольных учреждений, этнопеддагогика.

The article is devoted to the ways of implementation of patriotic education of children and youth, which is important at the present stage of development of the Ukrainian society, in the aspect of professional preparation of future preschool educators. It reveals the role of the educator's personality in fostering love for the native land, people and their culture in children. Emphasis is put on the elucidation of the instructive potential of units and themes in an academic course of "Ethnopedagogy" for civic and patriotic education of students.

Key words: patriotic education, future preschool educators, ethnopedagogy.

У зв'язку із сучасною соціально-політичною та економічною ситуацією в Україні завдання формування "нової стратегії виховання як багатокomпонентної та багатовекторної системи, яка значною мірою формує майбутній розвиток" [4, с. 1] держави, набуває особливої **актуальності**. У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді патріотичне і громадянське виховання визначаються як стрижневі, що "закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін" [4, с. 1].

Реалізація зазначеного завдання має здійснюватися на всіх освітніх ланках, починаючи з дошкільної. Дошкільне дитинство у формуванні національної самосвідомості О. Вишневський розглядає як етап етнічно-територіального самоусвідомлення. На ньому національні цінності засвоюються дитиною через перебування в умовах національного побуту, дотримання родинних звичаїв, традицій, засвоєння рідної мови, ознайомлення з народними казками, піснями, загадками, загальноприйнятими формами поведінки, причетність до народної творчості тощо [2, с. 271].

Роль вихователя ДНЗ, його особистісних якостей у процесі виховання в дошкільників любові до національної культури є надзвичайно важливою. Оскільки природа процесу виховання передбачає не лише формування свідомості у процесі засвоєння суспільних норм, правил, пріоритетів, знань про етнокультурні цінності, але і формування переконань, почуттів та емоцій, на основі яких відбувається

вироблення звичок і навичок поведінки, майбутні вихователі повинні самі бути захоплені тим, що бажають прищепити вихованцям, бути палкими патріотами Української держави, культури, історії, носіями українських духовних цінностей.

На необхідність наявності у вихователя почуттів, які він прагне виховати у вихованців, вказували К. Ушинський, М. Пирогов, Т. Лубенець, С. Русова, В. Сухомлинський та ін.

Так, Т. Лубенець зазначав, що "основи етики не ґрунтуються тільки на одних заняттях, вони складають потребу душі, розвиваються і закріплюються навчанням і прикладом <...> кожен учитель повинен мати значний моральний вплив на вихованця, але ніколи такий вплив не набувається шляхом заучування правил моралі, тому що успіх залежить від моральної сили і моральних властивостей вихователя і не підлягає тільки наказам і вказівкам <...> релігійний настрій учителів і їх дійсно патріотичні почуття з усією силою, що їм притаманна, віддзеркалюються в душах в серці учнів <...>, у цьому випадку діти природно піддаються постійному і непомітному впливові глибоких та щирих почуттів і переконань своїх учителів" [5, с. 16].

Отже, виховання любові до української культури у майбутніх вихователів дошкільних закладів, а відтак – патріотичних почуттів, є запорукою виховання подібних почуттів у вихованців і актуальним завданням сучасної професійної освіти.

Значні можливості для реалізації цього завдання має навчальний спецкурс "Етнопедagogіка", який пропонується для опанування майбутнім вихователям дошкільних закладів освіти в вищих педагогічних навчальних закладах. Навчальний зміст цього курсу націлений на те, щоб майбутні фахівці були здатні в професійній діяльності: а) використовувати народний досвід виховання та навчання в сучасних умовах; б) прилучати дошкільників до світу української традиційної культури, виховувати почуття любові до неї через використання етнопедagogічних засобів. Виховний аспект включає формування в студентів національного самоусвідомлення, етнічної ідентичності, почуттів гордості за етнонаціональну культуру та історію.

Метою публікації є розкриття потенціалу навчального спецкурсу "Етнопедagogіка" для здійснення громадянсько-патріотичного виховання майбутніх вихователів дошкільних закладів.

Питанню національно-патріотичного виховання молодого покоління присвячені праці В. Гонського, М. Качура, О. Коркішко, І. Мартинюка, В. Паплужного, Ю. Римаренка, О. Сухомлинської, Г. Шевченко О. Вишневецького, М. Стельмаховича, П. Щербаня та ін. Методичні аспекти прищеплення патріотичних почуттів студентству розглядаються у наукових дослідженнях О. Стьопіної, В. Кіндрата та ін.

О. Стьопіною було виявлено, що ефективність патріотичного виховання студентів залежить від дотримання таких педагогічних умов: а) педагогічної майстерності викладача, його загальної культури, власного почуття патріотизму, широкої ерудиції в питаннях мистецтва, глибокого знання особливостей історії, культури, релігії народу України; б) наявності у студентів певної бази естетичних знань, закладених у сімейному та шкільному вихованні, у процесі навчання у ВНЗ; в) цілеспрямованого комплексного використання засобів мистецтва у процесі виховання патріотизму як духовно-моральної якості особистості; г) використання доцільного та педагогічно обґрунтованого матеріального забезпечення процесу виховання патріотизму як духовно-моральної якості особистості засобами мистецтва (засобів демонстрації, ілюстрації та відтворення творів мистецтва) [6].

Погоджуємося з вищезазначеними необхідними педагогічними умовами патріотичного виховання. І, беручи до уваги складну структуру процесу виховання, яка включає: а) формування свідомості у процесі засвоєння обсягу необхідних знань; б) формування переконань, якому сприяє вплив на почуттєву сферу, волю, емоції; в) вироблення звичок і навичок поведінки у процесі залучення до відповідної діяльності, вважаємо за доцільне передбачити також у змісті та методичних аспектах навчального курсу "Етнопедagogіка" нижченаведені компоненти.

1. *Етнокультурознавчий компонент* передбачає надання супровідних знань про витоки та особливості духовної та матеріальної культури українського народу: його вірувань, цінностей, світогляду, надбань національної культури та мистецтва, які сприятимуть формуванню громадянсько-патріотичної свідомості, глибокому (а не профанному) розумінню етнонаціональних світоглядних засад, викликать інтерес до української культури.

2. *Емоційно-ціннісний компонент* полягає у забезпеченні у процесі викладання курсу позитивного впливу на емоційну сферу слухачів, стимулюванню щирих

почуттів любові до України, гордості за її давню колоритну культуру, бажання популяризувати її; формуванні толерантного ставлення до інших національних культур світу.

3. *Діяльнісний компонент* вимагає створення освітнього середовища, в якому студенти були б безпосередньо залучені до діяльності у світлі етнонаціональної культури, державних інтересів – громадянсько-патріотичної, мистецької та будь-якої іншої.

Слід зауважити, що ці компоненти взаємопов'язані між собою.

У процесі висвітлення теоретичних питань з етнопедагогіки на лекційних заняттях рекомендується інтегровано наводити етнокультурознавчу інформацію. У тезовій формі пропонуємо перелік етнокультурознавчих аспектів, яких, на наш погляд, варто додатково торкнутися в процесі розгляду окремих тем спецкурсу "Етнопедагогіка" задля реалізації виховних цілей.

Тема "Етнопедагогіка як галузь педагогічних знань". Розглядаючи етнопедагогіку як відгалуження педагогіки, а досвід народної педагогіки – як основу наукової педагогіки, необхідно звернутися до понять "етнос", "народ", "нація", "етнічна ментальність", "етнопсихологія", розкрити фактори, які впливають на формування традиційної культури, в тому числі педагогічної.

Студенти повинні усвідомити, що географічне розташування (визначає кліматичні умови, рельєф, флору і фауну), а також історія зумовлюють ментальні риси, світовідчуття, рід діяльності людей, світ їхніх вірувань і цінностей, ставлення до життєвих реалій, що відображується у мові та фольклорі – піснях, хореографії, прислів'ях і приказках, епічних творах.

Український світогляд формувався під впливом двох релігійних систем – язичницької та християнської, цінності яких контамінувалися у процесі історичного розвитку. Основу традиційного світогляду українців складає розгалужена міфологія, чільне місце в якій належить язичницьким культам води, вогню, землі, повітря, астральним культам, хлібороба-орача, зернових культур, рослин і тварин, предків і роду. Плідність землі та репродуктивність роду були основними прагненнями предків сучасних українців. Із християнського світогляду були засвоєні гуманність до ближніх, благозичливість, шана батьків, чесність, щирість тощо.

Серед основних рис української ментальності вчені називають емоційність, ліризм, естетику, любов до землі, індивідуалізм (хазяйновитість), працелюбність, гостинність, благозичливість, набожність тощо.

Доцільно навести приклади, які демонструють вияв педагогічних проявів різних культур у зіставленні. Так, тексти колискових пісень українців – народу, який у різні історичні часи часто зазнавав гноблення і якому притаманні емоційність, чутливість, містять побажання дитині здоров'я, долі та щастя, – того, що було особливо бажаним. Зрозуміло, що фольклор і народний педагогічний досвід скандинавських народів, які проживали у суворих кліматичних умовах і повинні були виховати в дитині войовничість, витривалість, фізичну силу, стійкість був відмінним від слов'янського.

Відтак, народний досвід виховання кожного етносу має свої особливості, які виникли з огляду на ті чи інші уявлення про "добре" і "погане", потреби суспільства в кожну історичну добу.

Майбутні вихователі повинні усвідомити, що справжнє виховання неможливе поза культурою етносу (народ, вихований на чужій культурі, слабкий, не здатний до творчої діяльності, ним легко маніпулювати, використовувати в корисних цілях). Сьогодні, в умовах світової глобалізації та інтеграції, міжкультурного взаємообміну, українцям особливо актуально враховувати традиційний народний педагогічний досвід.

Рекомендована допоміжна література: 1. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки : навч. посіб. / О. Вишневський. – К. : Знання, 2008. – 557 с. 2. Войтович В. Українська міфологія / В. Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с. 3. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : навч. посіб. / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006. – 591 с. 4. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства : навч.-метод. посіб. / Н. В. Лисенко ; відп. за вип. Н. Кальченко. – К. : Слово, 2011. – 718 с. 5. Лозко Г. Українське народознавство / Г. Лозко. – Харків : 2005. – 472 с. 6. Мосіяшенко В. Українська етнопедагогіка / В. Мосіяшенко. – Суми : Університетська книга, 2005. – 175 с.

Тема "Зміст виховання в етнопедагогіці". У межах її розкриття корисним є наведення думки К. Д. Ушинського про залежність змісту виховання від ментальності

народу: "незважаючи на схожість педагогічних форм усіх європейських народів, у кожного з них своя особлива національна система виховання, своя мета і свої особливості для досягнення цієї мети" [7, с. 103]. Корисно навести уривки з роботи педагога "Про народність у громадському вихованні", у якій розкрито відмінності у змісті, який вкладають у поняття "виховання" представники різних народів.

На основі аналізу творів українського фольклору (прислів'їв і приказок, казок) варто запропонувати студентам пересвідчитися в тих моральних пріоритетах (громадських і сімейних цінностях), яким споконвічно надавалася перевага в українському вихованні.

Контекст теми змушує звернутися до поняття виховного ідеалу, який також є залежним від світогляду і ментальності, історичних, суспільно-політичних умов спільноти, і розглянути український виховний ідеал. У процесі цього стануть у пригоді приклади з народних билин (богатири, готові стати на захист рідної землі (Ілля-Муромець, Добрина Нікітич), як найсильніший серед них оспівувався Микула Селянинович – орач, який брав силу від землі і міг підняти "торбу з землею тягою"), імена та прізвиська князів (Володимир Красне Сонечко, Ярослав Мудрий), записи подорожніх мандрівників XVII ст. (француза Г. де Боплана, сирійця П. Алепського, які визначають волелюбність і відвагу українських чоловіків, готових захищати рідну землю, цнотливість і освіченість українських жінок), відданість християнській вірі та народу ватажків народних повстань.

Отже, студентів слід підвести до висновків, що виховний ідеал українців – це мудра, справедлива, працююча людина, яка шанує предків, їхню культуру, прагне до освіти і любить свій край і народ, його історію, готова стати на його захист навіть ціною власного життя (приклади в історії – Ярослав Мудрий, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа, Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Софія Русова та ін.).

Слід також ознайомити студентів із працею Г. Ващенко "Виховний ідеал", у якій педагог зіставляє український народний ідеал і еталони, що нав'язувалися різними ідеологічними системами (комуністичною, фашистською тощо), і доходить висновку, що український виховний ідеал полягає в любові і відданості Богу і Вітчизні.

Необхідно зазначити, що у праці "Гідність особиста і національна" вчений зауважував, що любов до Батьківщини (поняття "націоналізм") не повинна ототожнюватися з шовінізмом: "Людина, поважаючи себе як особистість, поважає себе як члена нації, члена того народу, серед якого вона народилася, якому зобов'язана своєю мовою, основами свого світогляду, від якого вона засвоїла традиції. Національна гідність, перш за все, виявляється у любові до своєї Батьківщини і в служінні їй. <...> Але національна гідність, як і гідність особиста, має різні форми. Нижчою формою її, що властиво не має права називатися гідністю, є шовінізм, зневага до інших народів, намагання підкорити їх собі, експлуатувати їх працю і природні багатства на свою користь. <...> Подібно до того, як справжня особиста гідність вимагає пошани до інших людей, так і гідність національна вимагає пошани до інших народів і їхніх прав" [1, с. 393].

Рекомендована допоміжна література: 1. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 190 с. 2. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – К., 1992. – 256 с. 3. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : навч. посіб. / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006. – 591 с. 4. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. – К., 1983. – Т. 1. – 1983. – С. 43–103.

Тема "Принципи та методи народної педагогіки". Розкриття й обґрунтування принципів, на які спиралася українська народна педагогіка, рекомендується проводити у зв'язку із ментальністю, світоглядом, віруваннями, цінностями українців.

Доцільним є ілюстрування народних принципів виховання відповідними прислів'ями, які засвідчують педагогічну мудрість українського народу: єдності виховних впливів – "У семи няньок дитя без носа", "У семи баб дитя не йде в лад"; природовідповідності – "Гни дерево, поки молоде, вчи дитя, поки мале", "Учи дитя, поки попере лавки лежить, а як влодовж ляже, то пізно буде", "Як не навчиш дитину в пелюшках, то не навчиш і в подушках"; виховання в праці – "На дерево дивись, як родить, а на людину – як робить"; розумної вимогливості до дитини – "Жалій дитя так, аби воно того не знало", "Люби дитину, як душу, тряси її, як

грушу", "Засиджене яйце завжди бовтун"; авторитет жінки-матері у вихованні – "Виховуємо хлопчика – формуємо чоловіка, виховуємо дівчинку – формуємо націю".

В етнографічній праці М. Грушевського "Дитина у звичаях і віруваннях українського народу" міститься інформація про спокійне, оптимістичне, перейняте вірою в дитину ставлення до "заходькуватих" чи "недотепних" дітей: "Дитина без цього не росте" або "переросте": "Примарилося, ніби щось гналося за дитиною, – переросте. Злякалося чогось – переросте. Дурне вдалось – переросте. Сердите – переросте. Недомова – переросте. Незмислене, хоч уже й пора, – вилюдне. Балуване – вилюдне. Ледаче, робити не хоче – проси" [3, с. 71]. Тобто дитину приймали такою, яка вона є, враховуючи її індивідуальність.

Методи народної педагогіки, виникнення яких було зумовлено способом життя і сукупністю побутових потреб українців, становлять основу методів класичної наукової педагогіки. Слід зазначити, що особливість виховання полягала в тому, що воно здійснювалося в контексті життя родини і, одночасно, контролювалося громадським звичаєм. Питання народних методів навчання і виховання містить значний потенціал для розкриття особливостей побуту, звичаїв і традицій українців.

Разом із іншою інформацією з теми доцільно додатково навести слухачам цікаву інформацію про виховний метод застереження – табу, який полягав у забороні виконання певних дій. Природа табу пов'язана з первісними магічними віруваннями, його суть: "не роби того, щоб не відбулося се". Порушення табу, за давніми віруваннями, мало призводити до покарань надприродними силами, Богом. Наприклад: "їсти гарбузове насіння, призначене для посадки, не можна, бо не буде дітей", "вбивати жаб не можна, бо з'являться бородавки" та ін. За своєю природою, християнські заповіді ("не вбий", "не кради", "не наговорюй брехні", "шануй батьків" та ін.) теж можна розглядати як табу, за порушення яких людина має жорстоко розплачуватися. Тому дітям досить було засвоїти ці настанови і їхні наслідки для того, щоб бажання порушувати їх не виникало. Так дитина привчалася до дотримання певних моральних настанов.

Цінні знахідки прийомів народної педагогіки наведено в етнографічній праці М. Грушевського "Дитина у традиціях і віруваннях українського народу": автор наводить факти толерантного ставлення до дитячого вередування, недолугості, елементи психотерапії в селянському середовищі, вияви материнської педагогічної творчості.

Рекомендована допоміжна література: 1. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський. – К. : Либідь, 2011. – 245 с. 2. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : навч. посіб. / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006. – 588 с. 3. Стельмахович М. Г. Українська родинна педагогіка / М. Г. Стельмахович. – К., 1996. – 288 с. 4. Українські перекази, прислів'я і таке ін. Зб. О. В. Марковича та ін. / упоряд. М. Номис. – СПб., 1864. – 304 с.

Тема "Засоби народного виховання". У контексті теми необхідно розкрити студентам потенціал кожного етнопедагогічного засобу виховання: а) мови; б) історії; в) матеріальної культури (предмети побуту, твори національного мистецтва); г) духовної культури (релігія, фольклор – прислів'я та приказки, прикмети, пісні, казки, билини, думи та історичні пісні, коліскові, забавлянки, потішки, лічилки, загадки, народні ігри, обряди, драматизація, народні танці); г) природи.

Так, слово є засобом реалізації багатьох методів формування свідомості. Мова закарбовує етнічне поле культури, є культурним кодом етносу, в ній виявляється ментальність, світогляд, цінності, реалії побуту. В українській мові закарбувалося прагнення до естетики, перевага духовного над матеріальним, ліричність української душі.

Студентам варто дати відчуття вияв рис української ментальності в мові на різних рівнях. Наприклад: на фонетичному – засоби милозвучності мови; на лексичному – етимологія окремих українських і російських слів: *виховати – заховати від зла, виховати – вигодувати; лікарня – лікувати, больниця – терпіти біль; шанувальник – віддавати шану; поклонник – поклонятися; освіта – світло; образование – формування за зразком; шлюб – люб, любити, брак – брати за дружину*; на граматичному – факт значної кількості слів із зменшувально-пестливим значенням. Кожне слово в народному розумінні несе додаткове культурно-духовне значення слів, відбиває народні світоглядні уявлення. Так, вода – не просто прозора рідина без смаку і запаху, але злучальна, очисна і лікувальна сила, може бути "жива" і "мертва",

"настояна на зорях", "свята"; рушник – символ дороги, жито – символ життя, плідності тощо. У мові відбилася українська благозичливість, г'речність (побажання "з роси і води", "будь великим, як верба, і здоровим, як вода, і багатим, як земля", "нехай росте здоровим, як зима, красивим, як весна, багатим, як літо, щедрим, як осінь, нехай має від людей честь, а від Бога – п'арт' (долю)" тощо).

Влучно висловився про мову як засіб виховання К. Ушинський: "У мові одухотворяється весь народ і вся його батьківщина; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо вітчизни, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси й ріки, її бурі і грози – весь той глибокий, повний думки й почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її іноді суворої батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в устах народних поетів.

Мова є найважливіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує покоління народу в одно велике історично живе ціле. <...> Не умовних звуків тільки вчиться дитина, вивчаючи рідну мову, а п'є духовне життя й силу з рідної груді рідного слова. Воно пояснює їй природу, як не міг би пояснити її жоден природознавець, воно знайомить її з характером людей, що її оточують, з суспільством, серед якого вона живе, з його історією та його прагненнями, як не міг би ознайомити жоден історик" [7, с. 122–123]

У межах теми бажано надати студентам інформацію про назви, зовнішній вигляд і призначення предметів українського побуту – хатнього начиння, посуду, одягу, сільсько-господарського інвентарю, українські ремесла та промисли та ін. Це підвищить їхню етнокультурознавчу компетентність, сприятиме естетичному вихованню. Ознайомлення із начинням української хати, посудом, одягом можна провести в етнографічному музеї або демонструючи предмети побуту на відео.

В аудіозаписі варто запропонувати прослухати окремі ліричні українські пісні, зокрема дитячі, жартівливі, колядки, щедрівки, веснянки, жнивні тощо.

З метою ознайомлення з українським живописом рекомендується влаштувати відеоперегляд творів народного живопису М. Приймаченко, К. Білокур тощо.

Рекомендована допоміжна література: 1. Калуська Л. Дивокрай : вибрані дидактично-методичні матеріали для працівників дошкільних закладів: у 2 кн. / Л. Калуська. – Тернопіль : Мандрівець, 2005. – 316 с. 2. Крупник Л. О. Історія України : формування етносів, нації, державності : навч. посіб. / Л. О. Крупник. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – С. 51. 3. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : навч. посіб. / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006. – 588 с. 4. Макаруч С. А. Етнографія України : навч. посіб. – Львів : Світ, 2004. – 517 с. 5. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні / К. Д. Ушинський // Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : у 2 т. – К., 1983. – Т. 1. – С. 43–103.

Тема "Народне дитинознавство". У межах теми передбачене розкриття народних уявлень про дітей і дитинство, значення репродуктивності роду в українській традиційній культурі, навести відповідні народні повір'я, табу і обереги вагітності, дитячі обереги (ім'я, сорочка, вишивка, колискова, кіт, колиска, вінок та ін.), розкрити їхню магічну природу. Студенти повинні дізнатися про культ матері та батька в народній педагогіці, їхню роль у вихованні дітей, пошану до старших членів роду; роль старших дітей у вихованні молоді; ставлення до сиріт в українській культурі; елементи родинно-обрядової творчості (вагітність матері та народження дитини, хрещення дитини, перші пострижини); раннє залучення дитини в українській родині до праці; участь дітей та підлітків у календарній обрядовості, народних драматичних дійствах (Вертеп, Водіння кози, Колодій, Масляна, Великдень, Водіння тополі, Проводи русалок, Купайло, Обжинки, Калита).

Рекомендована допоміжна література: 1. Воропай О. Звичаї нашого народу / О. Воропай. – Мюнхен, 1958. – 308 с. 2. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський. – К. : Либідь, 2011. – 245 с. 3. Заглада Н. Побут селянської дитини / Н. Заглада. – К., 1929. 4. Лановик М. Б. Українська усна народна творчість : навч. посіб. / М. Б. Лановик, З. Б. Лановик. – К. : Знання-Прес, 2006. – 588 с. 5. Стельмахович М. Г. Народне дитинознавство / М. Г. Стельмахович. – К. : Т-во "Знання" України, 1991. – 48 с. 6. Українська родина : родинний і громадський побут / упорядник Л. Орел. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2000. – 424 с.

Тема "Козацька педагогіка". Ця тема є осібною в етнопедagogіці. Розкриваючи особливості навчання в козацьких школах та лицарське виховання козаків, фізичний гарт хлопчиків, варто запропонувати переглянути фрагменти документальних фільмів про козацькі звичаї, відеоролики про виховання дітей у козацьких традиціях, гопак як бойове мистецтво тощо.

Рекомендована допоміжна література та інтернет-джерела: 1. Бабишин С. Школи Запорізької Січі / С. Бабишин // Радянська школа. – 1991. – № 6. – С. 83–85. 2. Бурлака Я. Лицарська духовність // Освіта. – 1995. – 6 грудня. – С. 12. 3. Кодекс честі запорожців: моральні цінності запорожців // Вестник Чернобыля. – 1993. – № 57. – 2 серпня. – С. 4. 4. Руденко В. Нам потрібні лицарі духу: про заснування в школах засобів козацької педагогіки / В. Руденко // Освіта. – 1997. – 17–24 грудня. – С. 7. 5. Українські прислів'я про козаків В. Руденко // Трибуна. – 1991. – № 1. – С. 23. 6. Відеоролик про дитячий табір "Козацька фортеця" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=yRI6FXaW2q4>. – Назва з екрана. 7. Воїни мира. Казачий спас [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.youtube.com/watch?v=U_MGXFNo7Rk. – Назва з екрана.

З метою забезпечення діяльнісного та емоційного компонентів *на практичних заняттях* доцільно запропонувати студентам: підготувати творчий проект "Облаштування етнопростору ДНЗ" ("Космос української світлиці"); взяти участь у майстер-класі з виготовлення української народної іграшки (пльяки-мотанки, коника з ниток, керамічного свищика або іграшок із солоного тіста); виготовляти народні обереги для українських воїнів; опанувати основи петриківського розпису; розписувати писанки, ознайомитися з символікою писанкарства; підготувати і провести народне драматичне дійство (свято); влаштувати інтерактиви з народними рухливими іграми на свіжому повітрі; виявляти творчість у створенні пальчикових ігор для дошкільників; записувати зі спогадів старожилів рідних місцин інформацію про: а) особливості виховання дітей у сім'ї, б) особливості участі дітей та молоді в календарних обрядах; в) ігри, іграшки, дозвілля дітей; досліджувати власний родовід, презентувати родовідне дерево.

Запропонована практична діяльність не лише дозволить набути відповідних компетенцій майбутнім вихователям дошкільних закладів, але й сприятиме виникненню позитивних почуттів і емоцій, пов'язаних із прилученням до української культури.

Таким чином, потенціал навчального курсу "Етнопедagogіка" містить значні можливості для виховання любові до української культури, зацікавлення її першовитоками, який необхідно задіяти з метою громадянсько-патріотичного виховання майбутніх вихователів ДНЗ, дбаючи про етнокультурознавче, емоційне, діяльнісне наповнення його змісту. Майбутні фахівці дошкільного виховання повинні глибоко (а не поверхнево) розумітися на світоглядних засадах української культури, її ціннісному полі, володіти знаннями про духовну та матеріальну культуру українців, що сприятиме вихованню в них щирих національно-патріотичних почуттів, аналогічні яким вони будуть здатні викликати і у своїх вихованців.

Література

1. Васюк О. В. Хрестоматія з історії вітчизняної педагогіки / О. В. Сопівник, І. В. Сопівник. – К., 2010. – С. 393.
2. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: посіб. для студентів вищих навчальних закладів / О. Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2006. – 326 с.
3. Грушевський М. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу / М. Грушевський. – К.: Либідь, 2011. – 245 с.
4. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді // Додаток до наказу № 641 Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р.
5. Лубенец Т. Педагогические беседы / Т. Лубенец. – СПб: Издание книжного магазина П. В. Луковникова, 1913. – 580 с.
6. Стьопіна О. Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: за спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" // Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – Луганськ, 2007. – 23 с.
7. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: у 2 т. / К. Д. Ушинський. – К., 1983. Т. 1. – 1983. – С. 43–103, 122–123.